

Læger og apotekere i Ribe Amt

Af Magne Juhl

Arkivbesøg på Rigsarkivet i Viborg giver mange spændende oplysninger i form af gamle protokoller og andre papirer, men et fund af et gammelt fotoalbum fortjener særlig omtale, da de gamle fotos af læger og apotekere for fleres vedkommende måske ikke tidligere er kendt. Hvis de ikke anføres med relevante

data, bliver de heller ikke noget værd. Heldigvis er der data for de fleste, og det hele publiceres hermed til fri afbenyttelse.

Fotoalbum med billeder givet til stiftsfysikus J. J. Kiær i Ribe af læger og apotekere i Ribe Amt

Ifølge Brinch¹ gav Ribes lægeforening stiftsfysikus J. J. Kiær *en adresse fra og med fotografier af samtlige fysikatets daværende læger samt et fotogravure ved Kiærs 25 års jubilæum som stiftsfysikus i 1907. Og til hans 80 års fødselsdag (i 1909) lod lægerne male et*

Fotoalbum givet til stiftsfysikus J. J. Kiær i Ribe af læger og apotekere i Ribe Amt. Rigsarkivet i Viborg.

Nærbillede af søtøpladen på fotoalbum.

portræt af ham, som findes i Ribe Stiftmuseum. Maleriet er malet af Knud Larsen², der også har malet et portræt af stiftsfysikus Peter Wilken Heiberg i Viborg.

Om det fundne album er det, som Brinch refererer til, er uvist. I så fald har man ikke fået fat i billeder af alle læger men til gengæld billeder af læger, som længe før var afgået ved døden. To af de fotograferede døde i 1904, så albummet må være fra tidligst det år.

Albummet var ifølge sølvpladen på forsiden en gave fra både læger og apotekere.

Albummets indhold

På side 1 er en tom side, hvor der kan have siddet et billede, og på side 2 er et billede af

1. Jørgen Heinrich Lorch, Fanø.

Varde Sygehus bygget i 1879. Næsten samme billede er side 23 i Nick Nylands bog om Vardes 3 sygehuse.³

Derpå er et enkelt større billede af Jørgen Heinrich Lorch, der var distriktslæge på Fanø fra 19.6.1853 til 28.3.1868, hvor han blandt andet var med til at oprette Navigationskolen og en søbadeanstalt.

De sidste 28 fotos er i såkaldt visitkortformat, som var meget populært før og omkring århundredskiftet, og for de flestes vedkommende er påtegnet oplysninger om personen på billedet. Af de 6, hvor der ikke er skrevet navn, er et sådant noteret på bagsiden af to billeder, så der kun er fire ukendte.

Af de fire ukendte har Carsten Teilman Hald⁴ identificeret et som forestillende hans oldefar, R.C.C. Nielsen (1839-1920), der var apoteker i Varde, og som han har skrevet om.⁵ Et andet har han identificeret som apoteker i Ribe, Martin Theodor Lind, født 1825.

Læger og apotekere

Da alle navne ikke er lige nemme at læse, anføres læger og apotekere her med fornavne, som anført i Brinchs oversigt⁶ og med de oplysninger, der er sat på billederne samt lidt supplerende.

26. Navnet på apoteker Hansen, Grindsted stod på bagsiden af fotografiet.

28. Navnet på apoteker Tornøe, Nørre Nebel stod på bagsiden af fotografiet.

2. Peter Vilh. Bloch, Varde.
4. Jacob Gyntelberg, Varde.

3. Christian August Petersen, Ribe.
5. Enevold Petersen Iilsted, Vong.

6. Niels Rud Bay, Brørup.
8. Jens Carl Jensen, Vamdrup.

7. Peder Andersen, Tømmerby.
9. Hans Jørgensen, N. Nebel.

10. Oscar J. L. Bruun, Esbjerg.
12. P.J.W. Kietz, Varde.

11. Søren Hansen Jensen, Grindsted.
13. August H. A. Petersen, St. Andst.

14. Hans N. P. Vilandt, Ribe.
16. Vald. Siegf. Kopp, Ribe.

15. Jørgen J. Kiær, Ribe.
17. A. C. C. E. von Freisleben, Brørup.

18. Kristian Ponsaing Reumert, Grindsted.
20. Christian Fredr. Røse, Grindsted.

19. Lambert Chr. von Haven, Grindsted.
21. Henr. C. Alex. Lassen, Grindsted.

22. Elias Eliassen, Vamdrup.
24. R.C.C. Nielsen, Varde.

23. Carl Rosen, Holsted.
25. Martin Theodor Lind, Ribe.

26. Hansen, Grindsted.

28. Christian Wenzel Tornøe, Nørre Nebel.

27. Uplyst.

29. Uplyst.

Læger:

1. Jørgen Heinrich Lorch, Fanø 19.6.1853-28.3.1868.

2. Peter Vilh. Bloch, Varde 24.6.1851. Død 20.9.1887.

3. Christian August Petersen, Ribe 22.1.1858. Død 29.6.1889.

4. Jacob Gyntelberg, Varde 1836. Død 6.11.1887.

5. Enevold Petersen Iilsted, Vong 1846-1864. Død (i Vong 15.4.1892).

6. Niels Rud Bay, Brørup 1864-1881.

7. Peder Andersen, Tømmerby 1870. Død 1.8.1884.

8. Jens Carl Jensen, Vamdrup 15.10.1882. Død 20.6.1884.

9. Hans Jørgensen, N. Nebel 1870-1880, Holsted 83. Død (i Holsted 1893).

10. Oscar J. L. Bruun, Esbjerg 1.11.1875. (Den første læge i Esbjerg).

11. Søren Hansen Jensen, Grindsted 1874. Fanø 7.6.1882.

12. P. J. W. Kietz, Varde 7.1.1865.

13. August H. A. Petersen, St. Andst 11.5.1872.

14. Hans N. P. Vilandt, Ribe 1.7.1879. Død 27.12.1904.

15. Jørgen J. Kiær, Ribe 1856.

16. Vald. Siegfr. Kopp, Ribe 1.7.1879. Død 29 eller 23.12.1904 (Brinch har død 1905, St. Katrine kirkebog siger 26.12.1904).

17. A. C. C. E. von Freisleben, Brørup 18.6.1881-1899.

18. Kristian Ponsaing Reumert, Grindsted 1878-1882.

19. Lambert Chr. von Haven, Grindsted 30.3.1882-14.7.1887.

20. Christian Fredr. Røse, Grindsted 23.11.1860-27.5.1868.

21. Henr. C. Alex. Lassen, Grindsted 12.9.1868-10.8.1874.

22. Elias Eliassen, Vamdrup 16.3.1877-18.10.1882.

23. Carl Rosen, Holsted 1.7.1881-1883.

Apotekere (måske også nr. 27 og 28?):

24. R. C. C. Nielsen (1839-1920), apoteker i Varde ifølge Carsten Teilman Hald.

25. Martin Theodor Lind, apoteker i Ribe ifølge Carsten Teilman Hald.

26. Hansen, Grindsted (noteret på bagsiden af fotoet).

27. Uoplyst.

28. Tornøe, Nørre Nebel (noteret på bagsiden af fotoet, ifølge www.receptkuverter apoteker i Nørre Nebel 1877-1888, Christian Wenzel Tornøe, 1838-1921).

29. Uoplyst.

Varde Sygehus, bygget i 1879.

Lægeforeningens oprettelse og deltagerne heri

Ribe lægeforening blev oprettet i 1862 på opfordring af Den almindelige danske lægeforening.⁷ Ni læger virkede da i fysikateret og var med til at grundlægge lægeforeningen, nemlig fysikus, justitsråd Kiær, distriktslæge Petersen og praktiserende læge Kiær (alle i Ribe), praktiserende læge Schroeder i Sønderho, distriktslæge Lorch i Nordby, distriktslæge Bloch og praktiserende læge Gyntelberg i Varde, distriktslæge Røse i Grindsted og praktiserende læge Iilsted i Vong.

Fysikus Kiær er Hektor Frederik Kiær (1801-1887), der var far til Jørgen J. Kiær (1829-1911) og dennes forgænger som stiftsfysikus. Af de 9 læger er der i albummet foto af de 7, idet kun fysikus Kiær senior og læge Schroeder fra Sønderho mangler. Sidstnævnte er der heller ikke et billede af i Kromanns bøger om Fanøs historie, hvor han omtales i bind 1, side 367.⁸

Afslutning

Forhåbentlig kan der sættes navn på de sidste to personer, så også disse billeder kan bruges som illustration ved kommende omtale af

personerne. I omtalen i Fra Ribe Amt af Brammings første læge, Peter Andersen med tilnavnet Rytter⁹ ville et billede af ham have været ønskeligt, og billedet af både ham og doktor Iilsted i Vong kom sammen med en ny kort omtale af dem i lokalårbogen i Bramming i 2018.

Fra Grindsted er der i billedsamlingen billeder af fire læger, der sammenlagt har praktiseret fra 1860 til 1887 samt af en apoteker, og en fortælling om de fem, kunne være en interessant historie. Det kan en historie om fysikus Kiær også være, da en sådan ikke synes at være skrevet, og han er kun sporadisk omtalt i Fra Ribe Amt ifølge indholdsfortegnelsen for årgangene 1903 – 2002. Ved hans død omtaltes han af Jacob A. Riis med blandt andet følgende ord: *med ham vil et stort stykke af det gamle Ribe forsvinde. Det vil ikke mere være den gamle by. Han var et bindeled mellem alt det gamle og gode ----. Og for os alle har han været meget mere end læge. Jeg er glad ved, at jeg fik den "Gamle By" skrevet, mens han levede.*¹⁰

En historie kunne også skrives om de afbildede apotekere, hvoraf der er mindst fire og måske seks.

Lægerne Bay og Freisleben fra Brørup er allerede omtalt udførligt med fotos i bogen om Brørup Sogn.¹¹

Fotoalbummet kan fortsat ses i original på Rigsarkivet i Viborg ved at bestille det på Daisy under "Lægerekredsforen. Ribe m. fl. Album med fotografier af bl. a. læger i Ribe Stiftsfysikat (1900-1900) 10 – 12 m. m."

Noter

- 1 Brinch 1912 (Kan ses på Esbjerg Byhistoriske Arkiv).
- 2 Thisted og Bugge 2008, s. 227.
- 3 Nyland 1987, s. 23.
- 4 Oplyst af Carsten Teilman Hald på mail 16.12.2017.
- 5 Hald 2014.
- 6 Brinch 1912.
- 7 Brinch 1912.
- 8 Kromann 1932/1982, s. 367.
- 9 Juhl 1966, s. 259-265.
- 10 Benthien 1996, s. 71.
- 11 Schmidt 1919, s. 416-417.

Litteratur

- Benthien, Susanne: Jacob A. Riis og Ribe. Fra Ribe Amt 1996, s. 59-72.
- Brinch, Th.: Ribe Amts Lægeforening 1862 – 1912. Dens Virksomhed og dens Medlemmer. Fredericia 1912. (Kan ses på Esbjerg Byhistoriske Arkiv).
- Hald, Carsten Teilman: Et vestjysk apotekrhjem. Museet for Varde By og Omegn 2014.
- Juhl, Magne: Redningsmedalje til bondesøn fra Vilslev og senere læge i Tømmerby og Bramming. Fra Ribe Amt 1996. s. 259-265.
- Kromann, N. M.: Fanøs historie. Esbjerg 1933. Genuddgivet 1982 af Bygd i 3 bind.
- Nyland, Nick: Vardes 3 sygehuse. Historien om Varde Sygehus 1794 – 1987. Nylands forlag, Esbjerg 1987.
- Schmidt, Aug. F.: Brørup Sogns Historie. Med bidrag af forskellige. Brørup Boghandel 1919.
- Thisted, Marlene og Ingeborg Bugge: Ribe samlingen. Ribe Kunstmuseum 2008.

Magne Juhl, Rævehøjen 2, 8800 Viborg. Født 1947. Fhv. overlæge, lic.med. Har blandt andet skrevet mange artikler til Fra Ribe Amt og Lokalårbogen for Bramming.